

مجموعه مباحث اخلاقی

شفاعت معصومین علیهم السلام
به اذن ربّ العالمین

استاد معظم
حضرت آیت الله یثربی کاشانی «دامت برکاته»

۲۰ آذر ماه ۱۳۸۷
۱۱ ذی الحجّة ۱۴۲۹

تکثیر این جزوه

با رعایت محتوا، حفظ امانت در نقل و ذکر مأخذ مجاز است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين وصلّى الله على سيّدنا محمّد وآله الطاهرين ولعنة الله على أعدائهم أجمعين .

«الهي لئيس لي وسيلة إليك إلا عواطف رافتك ولا لي ذريعة إليك إلا عوارف رحمك وشفاعة نبيّ الرّحمة ومُنقذ الأُمّة من الغمّة فأجعلهما لي سبباً إلى نيل عُفوانك وصيّرهما لي وُصلةً إلى الفُوز برضوانك»^(۱) .

خدایا! مرا به سوی تو وسیله‌ای جز عواطف مهربانیت نیست و دست آویزی جز عطاهای رحمانیتت و شفاعت پیغمبر رحمتت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که نجات دهنده امت از رنج و آلام دو عالم است نخواهد بود، پس تو این دو را برای من وسیله امرزش و سبب وصول به مقام سعادت و بهشت رضوانت قرار ده .

تأملی در واژه‌های نیایش

امام سجّاد عليه السلام در دهمین مناجات از مناجاتهای پانزده گانه، که به نام متوسّلین است، دست به دامان خداوند سبحان شده‌اند و از جایگاه یک متوسّل واقعی با ربّ العالمین به نیایش پرداخته‌اند. تأمل و دقت در این نیایش، کیفیت توسّل و روش رسیدن به بارگاه قدس الهی را به بندگان متوسّل

۱- مناجات خمسة عشر، مناجات المتوسّلین .

نشان می‌دهد. پیش از آغاز به شرح و توضیح فرازهای فوق، آن‌هم در حدّ و سطح فهم و ادراک خودمان، بهتر است اندکی در واژه‌های این نیایش، تأمل نماییم.

واژهٔ وسیله در لغت چنین تعریف شده است:

«الوسيلة التّوصّل إلى الشّيء برغبةٍ وهي أخصّ من الوصيلة لتضمّنها لمعنى الرّغبة». قال تعالى: ﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ وحقیقة الوسيلة إلى الله تعالى مراعاة سبيله بالعلم والعبادة»^(۱).

وسیله، رسیدن و نزدیک شدن با رغبت به شیء است و توسّل از وصل شدن معنای محدودتری دارد، زیرا در توسّل، رغبت و میل نیز نهفته است. خداوند سبحان می‌فرماید: «وسیله‌ای برای تقرّب به او بجوید» و حقیقت وسیله و کیفیت رسیدن به خداوند، مراعات نمودن راه خداوند است با علم و عبادت. در توضیح سخن فوق بیان می‌نماییم که توسّل وسیله و ابزار است که متوسّل را به مقصودش می‌رساند. از طرف دیگر متوسّل برای رسیدن به هدف خود، میل و شوق دارد و این راه را با رغبت می‌پیماید. اما وصلت کردن با محبوب همواره با شوق و رغبت نمی‌باشد، گاهی بدون اراده و شاید با اکراه و اجبار، شخصی را به خانهٔ محبوب می‌برند و یا به هدفی می‌رسانند.

در عبارت فوق آمده است که راه رسیدن به خداوند سبحان، یعنی ابزاری که می‌توان با کمک آن به خداوند رسید، علم و عبادت است. از فرمایش امام سجاد علیه السلام در این نیایش روشن می‌گردد که گفتهٔ فوق مقرون به صحّت نمی‌باشد. در ادامهٔ سخن در این باره بیشتر توضیح خواهیم داد.

۱- مفردات الفاظ القرآن، صفحهٔ ۵۶۰.

در مورد واژه عطف در کتب لغت آمده است :

«العطف يقال في الشيء إذا ثني أحد طرفيه إلى الآخر... ويستعار للميل والشفقة إذا عُدِّي بعلى»^(۱).

اگر یک طرف چیزی را بر طرف دیگر آن قرار دهیم [تاکردن] عطف می‌گویند... و اگر واژه عطف با حرف «علی» متعدی شود، استعاره است برای بیان میل و شفقت.

رأفت و رحمت به یک معنا می‌باشند، با این تفاوت که رأفت، نسبت به رحمت أخص است، بدین معنا که در رأفت نوعی نگرانی وجود دارد. به عنوان مثال، انسان رؤوف علاوه بر خیرخواهی و رحمت به دیگران، نگران است که آسیب و زیانی به آنان نرسد.

واژه ذریعه، در لغت به معنای وسیله است. چهارپایی که بر روی آن سوار می‌شوند و با استتار به وسیله آن، می‌توان صیدی را شکار کرد، و در یک کلام به معنای وسیله‌ای برای رسیدن به هدف و مقصود است^(۲).
واژه عوارف نیز به معنای آشکار و شناخته شده است^(۳).

رحمت الهی، دستاویز انسان‌ها

اکنون با توجه به معانی واژه‌های فوق، نیایش امام زین العابدین علیه السلام را از نظر می‌گذرانیم :

۱- مفردات الفاظ القرآن، صفحه ۳۵۰.

۲- لسان العرب جلد ۸ صفحه ۹۶.

۳- لسان العرب جلد ۹ صفحه ۲۳۶.

«الهي لئیس لی وسیلةً إلیک إلا عواطفُ رَأْفَتِكَ» .

بارالها! عبادات و طاعت‌های ما، پروا از گناهان، انجام مستحبات و پرهیز از مکروهات، هیچ کدام از آنها نزد تو ارزش ندارد و وسیله و ابزاری برای رسیدن ما به قرب تو نمی‌باشد. پرودگارا! هیچ یک از اعمال ما قابلیت آن را ندارد که ما را به مقام قرب برساند، چراکه همه آنها آلوده به شوائب نفسانی و دنیوی هستند، زیرا عبادت‌های ما یا از ترس جهنم است یا به طمع رفتن به بهشت، بنابراین عبادت‌های ما برای خداوند نیست، عبادتی که هم برای خدا نباشد تقرّب و ترقی آور نخواهد بود.

نمازی که امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ درباره آن فرمودند:

«الصلاة قربان كل تقی»^(۱).

نماز، وسیله نزدیکی هر انسان با تقوا به خدا است.

آیا همین نمازی است که هر روز می‌خوانیم؟!

وسيلة مطمئن برای تقرّب به مقام ربوبی، رأفت الهی است. از ناحیه ذات اقدس ربوبی، ریسمانی از آسمان به سوی بندگان و به تعداد آنها آویخته است و هرکسی به آن چنگ زند، به رحمت الهی تمسک جسته است. عبادت خالص که از محبت خالص نشأت گرفته است، مقدمه پرواز انسان به ملکوت است. رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ درباره وسعت رحمت خداوند متعال می‌فرماید:

«إنَّ لله عزَّ وجلَّ مائة رحمة أنزل منها واحدة إلى الأرض فقسّمها بين خلقه فيها يتعاطفون ويتراحمون وأخر تسعاً وتسعين لنفسه يرحم بها عباده يوم القيامة»^(۲).

۱- نهج البلاغه، کلمات قصار شماره ۱۳۶.

۲- مجمع البیان جلد ۱ صفحه ۲۱ و تفسیر صافی جلد ۱ صفحه ۸۲.

رحمت خداوند صد جز می باشد ، خداوند یک جزء آن را به زمین فرود آورد و آن را بین مخلوقات تقسیم کرد و با آن بین مخلوقات عطوفت و مهربانی برقرار شد و نود و نه جز را مخصوص خود قرار داد که در قیامت بندگان خود را بدان رحمت کند .

در دعای جوشن کبیر آمده است :

« يَا مَنْ وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ »^(۱) .

ای کسی که رحمت همه اشیا را فرا گرفته است .

رحمت خداوند سبحان همه اشیا را فرا گرفته است ، بر این اساس جهنم نیز یکی از جلوه های رحمت الهی است ، در سوره مبارک الرحمن از جهنم به عنوان یکی از آلاء و نعمت های پروردگار نام برده شده است .

﴿ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ * يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾^(۲) .

این همان دوزخی است که مجرمان آن را انکار می کردند * امروز در میان آن و آب سوزان در رفت و آمدند * پس کدامین نعمت پروردگارتان را انکار می کنید؟

در فراز دیگر از نیایش ، امام سجّاد علیه السلام می فرمایند :

« وَلَا لِي ذَرِيعَةٌ إِلَيْكَ إِلَّا عَوَارِفُ رَحْمَتِكَ » .

پرودگارا! به جز رحمت ها و منت های شناخته شده و آشکار تو ، هیچ وسیله ای برای رسیدن به درگاه تو نداریم . خداوندا! هیچ چیز برای عرضه به

۱- مفاتیح الجنان ، دعای جوشن کبیر .

۲- سوره الرحمن ، آیات ۴۵-۴۳ .

پیشگاه تو نداریم تا به وسیله آن سیاه رویی خودمان را بیوشانیم و به نزدت نزدیک شویم. باید در میان نعمت‌های شناخته شده خداوند سبحان پنهان شویم تا به وسیله آن به آستان قدس ربوی راه یابیم. در دعای شریف افتتاح آمده است:

«إِنَّكَ تَدْعُونِي فَأَوْلَىٰ عَنكَ وَتَتَحَبَّبُ إِلَيَّ فَاتَّبِعْصُ إِلَيْكَ وَتَتَوَدَّدُ إِلَيَّ فَلَا
أَقْبَلُ مِنْكَ كَأَنَّ لِي التَّطَوُّلَ عَلَيْكَ فَلَمْ يَمْنَعْكَ ذَلِكَ مِنَ الرَّحْمَةِ لِي وَالْإِحْسَانَ
إِلَيَّ وَالتَّفَضُّلَ عَلَيَّ بِجُودِكَ وَكَرَمِكَ فَأَرْحَمَ عَبْدَكَ الْجَاهِلُ وَجُدَّ عَلَيْهِ
بِفَضْلِ إِحْسَانِكَ إِنَّكَ جَوَادُ كَرِيمٌ»^(۱).

ای پروردگار من، تو مرا دعوت می‌کنی من از تو روی می‌گردانم. تو محبتت را افزون می‌سازی و من با تو به خشم می‌آیم و با من دوستی و شفقت می‌فرمایی و من از جهل نمی‌پذیرم که گویا مرا بر تو حق نعمت و منت است و این ناسپاسی من مانع از افاضه رحمت و احسانت بر من نشد و از فضل و جود و کرمت نکاست. پس به حال این بنده نادانت ترحم کن و به فضل و احسانت بر او ببخش که تو بسیار با بخشش و کریمی.

بندگی، اما نه به شرط مزد

رحمت الهی، رحمتی بی انتها و بی منت است، اما بندگی ما و عبادت‌های ما چگونه است؟ خداوند متعال همه آفرینش را غریق رحمت‌های آشکار و پنهان خود نموده است، به همه ما نعمت و جود ارزانی داشته است، پیش از آنکه بدانیم و بخواهیم نعمت‌های خود را بر ما جاری نموده است.

۱- مفاتیح الجنان، دعای افتتاح.

خداوند سبحان می‌فرماید :

﴿وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ (۱).

و از هر چیزی که از او خواستید، به شما داد، و اگر نعمت‌های خدا را بشمارید، هرگز آنها را شماره نتوانید کرد، به تحقیق انسان ستمگر و ناسپاس است.

عبادت‌های ما رنگ و بوی مادی و دنیوی دارد، گویی خداوند سبحان، از نیازهای ما آگاه نیست! و در هر آن و لحظه‌ای و در هر عبادت و نیایشی، نیازهای دنیوی خود را از خداوند متعال طلب می‌کنیم.
به گفته شاعر:

تو بندگی چو گدایان به شرط مزد مکن که خواجه خود روش بنده پروری داند (۲)
انسان‌ها باید به بهترین وجه و تا حدّ امکان، وظایف بندگی را انجام دهند، و بابت انجام وظیفه خود مزدی طلب ننمایند. زیرا همه آفرینش غریق نعمت‌های الهی است، و همین بندگی و سر سپردگی‌ها به درگاه الهی نیز از فضل و رحمت آن بارگاه است، اوست که به ما اذن شناخت و اجازه ورود داد. و اگر فضل و نعمت او نبود، نه او را می‌شناختیم و نه او را عبادت می‌کردیم.
در دعای شریف افتتاح می‌خوانیم:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يُهْتَكُ حِجَابُهُ وَلَا يُغْلَقُ بَابُهُ وَلَا يَزُدُّ سَائِلُهُ وَلَا يُخَيِّبُ آمِلُهُ» (۳).

۱- سوره ابراهیم آیه ۳۴.

۲- دیوان حافظ.

۳- مفاتیح الجنان، دعای افتتاح.

ستایش مخصوص خدایی است که پرده‌ای که او نهد کسی ندرد و دری که او بگشاید کسی نبندد، کسی که از او درخواست کند مردود نشود و هر که به او چشم امید دارد محروم نگردد.

اگر بندگان به وظایف خود، خوب عمل کنند، نیازی به سؤال و درخواست از خداوند متعال نخواهند داشت زیرا خداوند به نیازهای، ما بهتر و بیشتر از خودمان آگاه است. سید الشهداء علیه السلام در دعای شریف عرفه می‌فرماید:

لَوْ حَاوَلْتُ وَاجْتَهَدْتُ مَدَى الْأَعْصَارِ وَالْأَحْقَابِ لَوْ عَمَّرْتُهَا أَنْ أُوَدِّيَ شُكْرَ
وَاحِدَةٍ مِنْ أَنْعَمِكَ مَا اسْتَطَعْتُ ذَلِكَ إِلَّا بِمَنْكَ الْمُوجِبِ عَلَيَّ بِهِ شُكْرَكَ
أَبْدًا^(۱).

اگر به قصد و کوشش در ضبط نعمت‌های تو بپردازم طول مدّت عصرها و بلکه قرن‌ها، اگر عمر کنم، شکر یکی از آن نعمت‌ها را نتوانم کرد، مگر باز به نعمت دیگری که آن نیز بر من شکری از نو و ستایشی تازه واجب گرداند اگر من و تمام حساب دانان عالم خلقت بخواهیم نهایت نعمت‌هایت از گذشته و حال و آینده را شمارش کنیم، هرگز به حساب و شماره‌اش و درک نهایتش قادر نخواهیم بود.

هنگامی که ائمه اطهار علیهم السلام اعتراف می‌کنند که در برابر شکر نعمت‌های الهی ناتوانند، ما دیگر چه می‌توانیم بگوییم؟!
هنگامی که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید:
«ما عبدناك حقّ عبادتك وما عرفناك حقّ معرفتك»^(۲).

۱- مفاتیح الجنان، دعای عرفه.

۲- بحار الأنوار، جلد ۶۸ صفحه ۲۳.

آن چنان که شایسته‌ای، تو را عبادت نکرده‌ایم و آن گونه که سزاوار است، تو را نشناخته‌ایم.

ما انسان‌های ضعیف و ناتوان چه می‌توانیم بگوییم؟ امام زین العابدین علیه السلام در دل شب پرده‌های کعبه را گرفته بودند و این‌گونه با خدای خود نیایش می‌کردند.

«نامت العیون وعلت النجوم وأنت الملك الحي القيوم، غلقت الملوك أبوابها وأقامت عليها حراسها و بابك مفتوح للسائلين، جئتك لتنظر إلي برحمتك يا أرحم الراحمين»^(۱).

چشمها به خواب رفته است و ستارگان درخشان شده‌اند و تو مالک و زنده و پایدار هستی، پادشاهان دربهای خود را بسته‌اند و نگهبانان را به پاسبانی گمارده‌اند، اما درب تو برای سؤال‌کنندگان باز است، آمده‌ام که با چشم رحمتت به من بنگری.

آری پیام تمام انبیا و ائمه علیهم السلام را می‌توان این‌گونه خلاصه کرد. انبیا گفتند: نومیدی بد است. فضل و رحمت‌های باری بی حد است از چنین محسن نشاید ناامید دست در فتراک این رحمت زنیید^(۲).

شفاعت، وسیله‌ای استوار

حضرت امام سجّاد علیه السلام می‌فرمایند: رحمت و رأفت الهی است که از ما انسان‌ها دستگیری می‌کند و وسیله‌ای مناسب برای وصول به بارگاه الهی است.

۱- بحار الأنوار، جلد ۴۶ صفحه ۸۰.

۲- مثنوی معنوی دفتر سوم بیت ۲۹۲۳.

در ادامه این نیایش امام زین العابدین علیه السلام وسیله‌ای دیگر برای وصول به بارگاه الهی را معرفی می‌نمایند و آن شفاعت نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشد. حضرت امام سجّاد علیه السلام می‌فرماید: مقام شفاعت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یکی از نیرومندترین وسایل قرب به درگاه ذات ذوالجلال ربوبی است. اکنون باید درباره‌ی معنا و مفهوم شفاعت اندکی تأمل نماییم^(۱) و به دو پرسش مهم در این قسمت، پاسخی مناسب ارائه دهیم.

۱ - آیا امکان دارد برای رسیدن به خداوند سبحان از وسیله‌ای به غیر از خداوند متعال یاری جست؟

۲ - چه ویژگی در رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم وجود دارد که خداوند سبحان به تصریح حضرت امام سجّاد علیه السلام، به ایشان مقام شفاعت عطا فرموده است؟ برای پاسخ به دو پرسش فوق، نخست باید مقام و جایگاه رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و حضرات معصومین علیهم السلام را در عالم کون و آفرینش تبیین نماییم. هنگامی که مقام ائمه علیهم السلام در نظام هستی تبیین گردد، مسأله شفاعت و توسّل به آنان علیهم السلام نیز روشن می‌شود. برای شناخت مقام و جایگاه معصومین علیهم السلام از چند روایت بهره می‌گیریم.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

«إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنَا فَأَحْسَنَ خَلْقَنَا وَصَوَّرَنَا فَأَحْسَنَ صُورَنَا وَجَعَلَنَا عَيْنَهُ فِي عِبَادِهِ وَلسانَهُ النّاطق فِي خلقه وَيدَهُ المبسوطة على عبادِهِ بالرأفة والرّحمة وَوجهه الَّذِي يُؤْتِي مِنْهُ وَبابه الَّذِي يدلّ عَلَيْهِ وَخَزَانَهُ فِي

۱- برای آگاهی بیشتر از مسأله شفاعت و پاسخ به شبهات آن، رجوع کنید به کتاب سیری در آیات ولایت و امامت، جلد نخست، تألیف حضرت آیت الله یثربی مدظله.

سماؤه وأرضه، بنا أثمرت الأشجار وأينعت الأثمار وجرت الأنهار وبنا
ينزل غيث السماء وينبت عشب الأرض وبعبادتنا عبداً لله ولولا نحن
ما عبده الله»^(۱).

خداوند ما را نیکو آفرید، و به زیبایی ترسیم نمود، ما را بسان چشم خویش
در میان بندگان قرار داد و ما زبان گویای او در میان بندگان هستیم. دستان
باز و گشاده خدا هستیم که برای بندگان به رحمت و رأفت باز شده است،
چهره و جمال الهی هستیم که با آن رو برو می‌شوند، و درگاه خداوند که بر او
دلالت و راهنمایی می‌کند، ما گنجینه داران او در آسمان و زمین هستیم، به
وسیله ما درختان به بار می‌نشینند و میوه‌ها می‌رسد و رودها جاری می‌شود و
به وسیله ما آسمان می‌بارد و روئیدنی‌های زمین می‌روید و به وسیله عبادت
ما خداوند عبادت می‌شود و اگر ما نبودیم خداوند [شناخته و] عبادت
نمی‌شد.

در این روایت صحیح، به صراحت بیان شده است که ائمه عليهم السلام چشم،
زبان، دست، صورت، گنجینه داران و محل راه‌یابی به سوی خداوند
می‌باشند. به وسیله آنان درختان به بار می‌نشینند، میوه‌ها می‌رسد، باران
می‌بارد، رودها جاری می‌گردد و خداوند پرستش می‌شود. به عبارت دیگر
این روایت بیان می‌کند که تمام هستی قائم به وجود مبارک ائمه عليهم السلام
می‌باشد. هیچ کدام از این امور با خالقیت ذات خالق متعال و قیومیت او،
منافات ندارد. خداوند متعال، خالق مطلق، قیوم مطلق و رزاق مطلق می‌باشد،

۱- کافی، جلد ۱ صفحه ۱۴۴.

اما ویژگی‌هایی را به برگزیدگانش عنایت فرموده است که در سایه آن توانائی‌های فوق العاده‌ای به دست آورده‌اند. یعنی حضرات معصومین علیهم‌السلام اسباب و ابزار خداوند متعال هستند و امور جهان خلقت از ناحیه ذات اقدس ربوبی به این وجودهای شریف علیهم‌السلام واگذار شده است.

جلالت و عظمت الهی چنین اقتضاء می‌نماید که خداوند متعال مستقیماً در بسیاری از امور دخالت نکند و آن را به دیگران واگذار بنماید. همان‌گونه که ما برای انسان‌های بزرگ و شریف، حرمت و حریمی قائل هستیم و مستقیماً با آنان ارتباط برقرار نمی‌نماییم و در صورت نیاز با نزدیکان ایشان تماس می‌گیریم. خداوندی که سلطنت مطلقه قاهره بر همه کون و هستی دارد، شأنی برتر و أجل از آن دارد که هر پست و دنی با او بدون واسطه و مستقیم سخن بگوید. طبق قاعده تقدّم و برتری شریف بر پست و اخس، لزوم وجود وسایط فیض الهی روشن می‌گردد و ائمه اطهار علیهم‌السلام بنا بر روایات و احادیث مصادیق این وسایط و نمایندگان خداوند در میان تمام مخلوقات می‌باشند.

مقام رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه اطهار علیهم‌السلام بسی بالاتر از جایگاه فرشتگان می‌باشد. به نص صریح قرآن کریم، خداوند متعال برخی از فرشتگان را مأمور تقسیم ارزاق «فالمقسّمات أمراً»^(۱) و بعضی را مأمور اداره و تدبیر امور آفرینش «فالمدبّرات أمراً»^(۲) کرده است و هیچ کدام با خالقیت و رازقیت خداوند منافات ندارد. بنا بر این واگذاری بعضی از امور آفرینش و شفاعت آدمیان در روز قیامت به رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه اطهار علیهم‌السلام نیز منافاتی با خالقیت و ... خداوند سبحان ندارد.

۱-سوره ذاریات، آیه ۴.

۲-سوره نازعات، آیه ۵.

در این زمینه امام صادق علیه السلام با بیان زیبایی می‌فرماید:

«ثَبِتَ أَنْ لَهُ سَفَرَاءَ يَعْبُرُونَ عَنْهُ إِلَى خَلْقِهِ وَعِبَادِهِ»؛

ثابت گردید که خداوند نمایندگان در میان مخلوقات دارد که او را به مخلوقات و بندگان معرفی می‌نمایند.

حضرات معصومین علیهم السلام، نمایندگان خداوند در میان تمام مخلوقات هستند،

«فَثَبِتَ الْأَمْرُونَ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْحَكِيمِ الْعَلِيمِ فِي خَلْقِهِ»؛

ثابت گردید که امر و نهی‌کنندگانی از طرف خداوند حکیم در میان مخلوقات وجود دارد.

نمایندگان خداوند، اوامر و نواهی الهی را نه تنها به انسان‌ها بلکه به همه موجودات ابلاغ می‌نمایند. رساندن فرمان الهی به انسان‌ها، ولایت تشریحی نام دارد. هنگامی که آنان دستورات خداوند را به آسمان و زمین، باران و باد، نباتات و جمادات و به طور کلی تمام خلقت می‌رسانند، از آن به ولایت تکوینی تعبیر می‌شود.

«غَيْرَ مُشَارِكِينَ لِلنَّاسِ - عَلَى مُشَارَكَتِهِمْ لَهُمْ فِي الْخَلْقِ وَالتَّرَكِيبِ - فِي

شَيْءٍ مِنْ أَحْوَالِهِمْ مُؤَيِّدِينَ مِنْ عِنْدِ الْحَكِيمِ الْعَلِيمِ بِالْحِكْمَةِ»^(۱).

جز در شکل و صورت ظاهری در هیچ چیز دیگر شبیه به مردم نیستند و با حکمت از طرف خداوند تأیید شده‌اند.

امیرالمؤمنین علیه السلام در پاسخ به یکی از نامه‌های معاویه می‌فرماید:

«وَلَوْلَا مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ مِنْ تَرْكِيَةِ الْمَرْءِ نَفْسَهُ لَذَكَرَ ذَاكَرَ فِضَائِلِ جَمَّةٍ

تَعْرِفَهَا قُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا تَمَجُّهَا آذَانُ السَّامِعِينَ»؛

۱- کافی، جلد ۱ صفحه ۱۶۸.

و اگر خداوند از خود ستایی انسان نهی نکرده بود، گوینده، فضایل بزرگ و فراوانی را بر می شمرد که دل های مردم با ایمان آنها را می شناسد و گوش های شنوندگان آنها را طرد نمی کند.

«فدع عنك من مالت به الرّميّة فإنّنا صنایع ربّنا والنّاس بعدُ صنایع لنا»^(۱).
دست بردار از کسانی که از دنیا فریب خوردند، قطعی است که ما ساخته شده های پروردگاران هستیم و مردم ساخته شده های ما.

یکی از شارحان نهج البلاغه، ابن ابی الحدید است که سنّی معتزلی می باشد و همانند ما اعتقاد به ولایت و تبرّی ندارد. وی حدود هشتصد سال قبل^(۲)، پاسخ امیرالمؤمنین علیه السلام به معاویه را این گونه توضیح می دهد:

«هذا كلام عظیم عالٍ على الكلام ومعناه عالٍ على المعاني وصنّیعة الملك من یصطنعه الملك ویرفع قدره»؛

این سخن از نظر گفتاری بسیار والا و از نظر معنا بسیار پر محتوی می باشد. ساخته پادشاه، چیزی است که آن را برای خود می سازد و ارج و قدر آن را بالا می برد.

«یقول: لیس لأحد من البشر علينا نعمة، بل الله تعالى هو الَّذي أنعم علينا»؛

[امیرالمؤمنین علیه السلام] می فرماید: هیچ یک از افراد بشر بر ما [معصومین علیهم السلام] منت و نعمتی ندارد، و تنها خداوند است که بر ما منت و نعمت ارزانی داشته است.

۱- نهج البلاغه، نامه ۲۸.

۲- ولادت ۵۸۶ هجری قمری.

«فليس بيننا وبينه واسطة والناس بأسرهم صنایعنا، فنحن

الواسطة بينهم وبين الله تعالى»؛

بین ما و خداوند هیچ واسطه‌ای نمی‌باشد و همه مردم ساخته شده‌اند ما هستند و ما [معصومین علیهم‌السلام] بین مردم و خداوند واسطه هستیم.

و هذا مقام جلیل ظاهره ما سمعت و باطنه أنهم عبيد الله وأن الناس عبيدهم»^(۱).

[ابن ابی الحدید می‌گوید: این مقامی که امیرالمؤمنین علیه‌السلام بیان نموده‌اند مقامی والا می‌باشد ظاهر سخن آن است که شنیدی و باطن و عمق آن یعنی: آنان بندگان خداوند هستند و مردم بندگان آنان.

سخنی که در صدد بیان و توضیح آن هستیم، ابن ابی الحدید سنی، هشتصد سال قبل توضیح داده است. آری! حضرات معصومین علیهم‌السلام ساخته شده و بندگان بی‌واسطه و مستقیم خداوند متعال هستند و تمام انسان‌ها از ابتدای خلقت تا قیام قیامت، ساخته شده و بندگان ائمه اطهار علیهم‌السلام هستند. حضرت امام صادق علیه‌السلام در روایتی، برای اثبات جایگاه خاص معصومین علیهم‌السلام به قرآن استناد می‌نمایند. روایت از این قرار است که روزی ابو حنیفه، نزد حضرت امام صادق علیه‌السلام بود و با هم غذا می‌خوردند. امام علیه‌السلام دست از غذا کشیده، فرمودند:

«الحمد لله رب العالمين، اللهم هذا منك ومن رسولك صلی الله علیه و آله و سلم»؛

سپاس خدای جهانیان را، پروردگارا! این نعمت از تو و از رسول تو صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشد.

۱- از منابع اهل سنت: شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، جلد ۱۵ صفحه ۱۹۴.

«فقال أبو حنيفة: يا أبا عبدالله! أ جعلت مع الله شريكاً؟»

ابوحنیفه عرض کرد: ای ابا عبدالله [عَلَيْهِ السَّلَام] آیا برای خداوند شریکی قرار دادی؟

ابوحنیفه به امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام اعتراض می‌کند که برای خدا شریک قرار داده‌ای و رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را در این نعمتی که خداوند به ما ارزانی نموده است شریک می‌کنی؟ امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام پاسخ او را از قرآن می‌دهند و می‌فرمایند: اگر من برای خداوند شریک قائل باشم، آیا خداوند نیز برای خود شریک قائل است؟!

«فقال له: ويك إن الله يقول في كتابه: ﴿وَمَا نَقْمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾^(۱)؛

امام عَلَيْهِ السَّلَام فرمودند: وای بر تو، خداوند در قرآن می‌فرماید: (آنها فقط از این انتقام می‌گیرند که خداوند و رسولش [صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] آنان را به فضل و کرم بی‌نیاز ساختند).

«ويقول في موضع آخر ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ﴾^(۲)؛

و در جایی دیگر می‌فرماید: (در حالی که) اگر به آنچه خدا و پیامبرش [صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] به آنان داده راضی باشند و بگویند: «خداوند برای ما کافی است، و به زودی خدا و رسولش [صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] از فضل خود به ما می‌بخشند و تنها رضای او را می‌طلبیم برای آنها بهتر است.»

۱- سوره توبه، آیه ۷۴.

۲- سوره توبه، آیه ۵۹.

«فقال أبو حنيفة: والله لكأني ما قرأتها قط»^(۱).

ابوحنیفه عرض کرد: سوگند به خدا، گو اینکه تا به حال هرگز این دو آیه را
نخوانده‌ام.

سخن بر سر خواندن و نخواندن قرآن نیست، مهم فهمیدن قرآن است و
کسانی که با اهل بیت علیهم‌السلام ارتباط دارند، می‌توانند در سایه سار تعلیمات
ایشان، قرآن را بفهمند.

با توجه به روایات فوق که بیان‌گر نقش معصومین علیهم‌السلام در نظام آفرینش
می‌باشد، معنا و مفهوم توسل و شفاعت روشن و واضح می‌گردد.

انشاء الله همه ما از رحمت الهی و شفاعت معصومین علیهم‌السلام بهره‌مند گردیم.

«والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته»

۱- وسائل الشیعة، جلد ۲۴ صفحه ۳۵۱.

در این روایت صحیح، به صراحت بیان شده است که ائمه علیهم السلام چشم، زبان، دست، صورت، گنجینه داران و محل راه‌یابی به سوی خداوند می‌باشند. به وسیله آنان درختان به بار می‌نشینند، میوه‌ها می‌رسد، باران می‌بارد، رودها جاری می‌گردد و خداوند پرستش می‌شود. به عبارت دیگر این روایت بیان می‌کند که تمام هستی قائم به وجود مبارک ائمه اطهار علیهم السلام می‌باشد. هیچ کدام از این امور با خالقیت ذات خالق متعال و قیومیت او، منافات ندارد. خداوند متعال، خالق مطلق، قیوم مطلق و رزاق مطلق می‌باشد، اما ویژگی‌هایی را به برگزیدگانش عنایت فرموده است که در سایه آن توانائی‌های فوق العاده‌ای به دست آورده‌اند. یعنی حضرات معصومین علیهم السلام اسباب و ابزار خداوند متعال هستند و امور جهان خلقت از ناحیه ذات اقدس ربوبی به این وجودهای شریف علیهم السلام واگذار شده است.

(صفحه ۱۳ از همین جزوه)

www.yasrebi.ir

پست الکترونیک: info@yasrebi.ir

محل برگزاری جلسات :

چهار راه شهدا - خیابان معلم - کوچه معلم ۱۴ - پلاک ۸
تلفن ۷۷۳۲۳۶۷ و ۷۷۴۹۱۶۰ - نمابر ۷۷۴۳۹۱۹